

ΓΑΛΑΖΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Σ. ΔΕΛΤΑ

Στα μυστικά του βάλτου

 ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

Σειρά: Γαλάζια Βιβλιοθήκη

Πηνελόπη Σ. Δέλτα
Στα μουσικά του Βάλτου

Παραγωγή: ΜΙΝΩΑΣ Α.Ε.Ε.
1η έκδοση: Οκτώβριος 2013

Copyright © Εικονογράφησης εξωφύλλου: Σπύρος Γούσης
Τυπογραφική διόρθωση: Αθηνά Λυρώνη
Προσαρμογή εξωφύλλου – Σελιδοποίηση: Ιάκωβος Ψαρίδης

Copyright © για την παρούσα έκδοση:
Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ
Τ.Θ. 504 88, 141 10 Ν. Ηράκλειο, ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 210 27 11 222 – fax: 210 27 11 056
www.minoas.gr • e-mail: info@minoas.gr

ISBN 978-618-02-0092-8

ΠΗΝΕΛΟΠΗ Σ. ΔΕΛΤΑ

ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

Στη μνήμη του ιδανικού ήρωα
Τέλου Αγαπηνού, Καπετάν Άγρα

Χρέος έχω να ευχαριστήσω την Υπηρεσίαν Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών, και ιδιαιτέρως τον άλλοτε Διευθυντή της Κύριον Αθανάσιον Πολίτην, που μου επέτρεψε να ερευνήσω το Αρχείο του Μακεδονικού Αγώνος και να πάρω όσα ιστορικά στοιχεία χρειάζονταν για το βιβλίο μου. Επίσης ευχαριστώ όλους εκείνους που από κοντά ή από μακριά είχαν σχέση με το Μακεδονικό Αγώνα και που με τόση προθυμία έβαλαν στη διάθεσή μου φωτογραφίες, γράμματα, ημερολόγια, ενθυμήσεις, περιγραφές, που μ' ενημέρωσαν στην ηρωική εκείνη εποχή.

Π. Σ. Δέλτα

Όσες λέξεις έχουν αστερίσκο ερμηνεύονται στο γλωσσάρι (σελ. 672).

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.	Ο κάμπος του Ρουμλουκιού	17
2.	Προς το Βάλτο	33
3.	Η λίμνη των Γιαννιτσών	53
4.	Δυο παιδιά	71
5.	Κάτω Καλύβες	93
6.	Η κυρία Ηλέκτρα	109
7.	Κατασκοπεία	133
8.	Δουλειά	149
9.	Κούγκα	174
10.	Μάχη στην Κεντρική Καλύβα	198
11.	Θεσσαλονίκη	215
12.	Ο Διαβολόπαπας	234
13.	Το σχολείο του Ζορμπά	261
14.	Η μεγάλη καλύβα της Κούγκας	287
15.	Νικηφόρος	301
16.	Καινούρια φθασίματα	317
17.	Άγρας	333
18.	Καπετάν Ακρίτας	344
19.	Κομιτατζήδες	373
20.	Τάκης	408

21.	Μπόζετς	427
22.	Ματαπάς	448
23.	Το παρεκκλήσι της Κάλιανης	466
24.	Κουρφάλια	483
25.	Γρέγος	507
26.	Συνάντηση στην Κούγκα	531
27.	Φόβοι	552
28.	Προδοσία	563
29.	Γιωβάν	574
30.	Μάρτυρες	600
31.	Ο Αντωνάκης ο γιατρός	615
32.	Στα νερά του Βάλτου	630
33.	«Πάλι με χρόνους, με καιρούς...»	648

Ο κάμπος του Ρουμλουκιού

Ο ήλιος, χαμηλώνοντας, ρόδιζε τις χιονισμένες κορυφές του Ολύμπου, χρύσιζε τους νερόλακκους που είχε αφήσει εδώ κι εκεί η χθεσινή βροχή στο λασπωμένο κάμπο, που απλώνονταν ως πέρα, σταχτής, άχαρος, έρημος.

Πηδώντας από το ένα πόδι στο άλλο, σηκώνοντας κάθε φορά από ένα σβόλο λάσπη στο κάθε του τσαρούχι, γοργά προχωρούσε ένα νέο αγόρι, μόνο ζωντανό πλάσμα στην πλατιά αυτή ερημιά, άφοβα, αμέριμνα, περιφρονώντας τον κάματο* του δρόμου, μέσα στο μαλακό λασπιασμένο χώμα.

Κάπου κάπου σήκωνε το κεφάλι, και κάτω από το γουνίσιο του καλπάκι* έριχνε μια διαπεραστική ματιά ολόγυρα. Και πάλι χαμήλωνε το μέτωπο, ξανάπιανε το γλοιώδη του δρόμο.

Μα έξαφνα στάθηκε.

Λίγο παραπέρα, πλάι σ' ένα τσουρουφλισμένο από τον άνεμο θάμνο, ένα κεφάλι παιδιού ξεκοβόταν στη σταχτεράδα του

κάμπου. Ήταν ξεσκούφωτο, ισχνό, και τα μεγάλα αμυγδαλωτά του μάτια ξεχώριζαν κατάμαυρα στο χλωμό του πρόσωπο.

— Γιωβάν!... Το ήξερα πως θα σε βρω κάπου εδώ! είπε βουλγάρικα ο μεγάλος· μα τι περιμένεις;

Ο μικρός δεν αποκρίθηκε. Σιωπηλά, με κάτι σαν σεβασμό σε όλο του το μουτράκι, κοίταζε το μεγαλύτερό του.

— Γιατί δεν απαντάς; ρώτησε πάλι ο μεγάλος. Τι κάνεις εδώ; Έχεις δουλειά;

Ο μικρός αργοκούνησε αρνητικά το κεφάλι. Ήταν ως επτά οκτώ χρόνων, αδύνατο κακοθρεμμένο παιδί, φτωχοντυμένο και ξυπόλυτο. Τα μαλλιά του αχτένιστα και πυκνά, έπεφταν στο μέτωπό του, σκίαζαν ακόμα περισσότερο τα σκιερά του μάτια.

— Δεν έχεις δουλειά; Άκου δω, εγώ έχω να σου δώσω μια δουλειά. Θα μου την κάνεις;

Ο Γιωβάν πάλι δεν αποκρίθηκε.

Ο άλλος άνοιξε το ρούχο του και τράβηξε από τον κόρφο του μια μακρόστενη σακούλα.

— Κοίτα δω!... Θες ψωμί; Θες τυρί; Έλα! Θα φας καλά!... είπε γελαστά.

Τα πεινασμένα μάτια του Γιωβάν πήγαιναν από το ψωμοτύρι στο πρόσωπο του άλλου, και πάλι στο ψωμοτύρι. Μα δεν αποκρινόταν.

— Έλα, θα σου το δώσω όλο το τυρί μου. Έχω και τρία ζαχαράτα, τα θέλεις; έκανε δελεαστικά ο μεγάλος.

Ο Γιωβάν πέταξε μπρος, ακατάδεχτα, το κάτω του χέιλι.

— Δεν το κάνω για τα ζαχαράτα σου, ούτε για το άσπρο σου τυρί! αποκρίθηκε. Το κάνω για σένα, Αποστόλη.

— Γεια σου, Γιωβάν! Το ήξερα πως είσαι χρυσό παιδί, είπε

γελαστά ο Αποστόλης. Μα πάρε και το ψωμί και το τυρί. Εγώ έφαγα, δεν πεινώ. Να, πάρε και τα ζαχαράτα. Μα άκουσε: Έχεις κουράγιο να πας ως το Κλειδί;

— Πώς! έκανε ο Γιωβάν. Είναι μισή ώρα από δω, αν τρέξω.

— Μα θα πας απόψε.

— Θα πάω αμέσως!

Ο Αποστόλης τον κοίταξε με οίκτο.

— Μοιάζεις πεινασμένος, του είπε. Γιατί δε σου δίνει να φας ο θεός σου;

Ο Γιωβάν σήκωσε τον ένα ώμο χωρίς ν' αποκριθεί.

— Τι θες από το Κλειδί; ρώτησε.

— Θα πας τρεχάτος εκεί.

Έριξε μια ματιά κατά τη δύση ο Αποστόλης και είπε:

— Δεν το κάνεις σε μισή ώρα· θέλεις ώρα γεμάτη. Μα έχεις καιρό πριν νυχτώσει. Μη σε δείρει όμως ο θεός σου, αν αργήσεις;

Ο Γιωβάν σήκωσε πάλι τον ώμο του.

— Τι θες από το Κλειδί; ξαναρώτησε.

— Θα πας στον μπαρμπα-Θανάση... ξέρεις... αυτουνού που έχει το μεγάλο αλέτρι. Και θα του πεις: «Ο Αποστόλης σου μηνά να του ετοιμάσεις στρωματσάδα». Κατάλαβες;

— Κατάλαβα, αποκρίθηκε ο Γιωβάν, κι έκανε να φύγει.

— Άκου δω! του φώναξε ο Αποστόλης. Πες του να σου δώσει καμιά φασολάδα!...

Μα ο Γιωβάν ήταν κιόλας μακριά. Τον ακολούθησε ο Αποστόλης με τα μάτια, ένα τόσο δαπραματάκι που πηδούσε τους νερόλακκους, δαγκάνοντας βούκες* βιαστικές από το ψωμί και το τυρί που κρατούσε σε κάθε χέρι.

«Το κακόμοιρο...» μουρμούρισε ο Αποστόλης ελληνικά. «Το κακόμοιρο το λιμασμένο... το φτωχό...»

Και ξανάφυγε τρεχάτος, πηδώντας και αυτός πάνω από τους νερόλακκους, μέσα στην πηχτή λάσπη, τραβώντας κατά τη θάλασσα.

Αργά κατέβαινε το σούρουπο στον κάμπο. Άνεμος ελαφρύς είχε σηκωθεί και ολοένα πιο γρήγορα έτρεχε ο Αποστόλης κατά τις εκβολές του Αξιού.

«Να έπιανε βαρδάρης*...» μουρμούρισε «να ξέραινε λίγο το βάλτο... Θα ήταν πιο εύκολη η επιστροφή... γι' αυτούς...»

Έριξε μια ματιά στο βούρκο πίσω του, όπου στο μούχρωμα* γυάλιζαν οι νερόλακκοι και τα νερομαζώματα.

«Παλιονοτιάς...» μουρμούρισε. «Δε φελάει και αν φυσήξει...»

Ήταν νύχτα βαθιά σαν έφθασε σε μια καλύβα ψαράδων, όπου έκαιε μια πετρελένια λάμπα μπρος σ' ένα γυάλινο παράθυρο.

Γύρω σε μια φωτιά, αναμμένη στη μέση του πατώματος, πέντε έξι ψαράδες, καθισμένοι ανακούρκουδα*, ζέσταιναν τα χέρια τους στη φλόγα. Δυο γυναίκες, μάνα και κόρη, πηγαινοέρχονταν, έριχναν κρεμμύδια σε μια χύτρα που κρεμόταν από τη στέγη πάνω στη φωτιά, όπου έβραζε μια ορεκτική ψαρόσουπα.

— Καλώς το παιδί μας, είπε η μεγαλύτερη γυναίκα, με την κουλακιώτική της προφορά που τρώει τα φωνήεντα, και χαμογελώντας στο αγόρι που έφθανε.

Σήκωσαν οι ψαράδες το κεφάλι και τον καλωσόρισαν και αυτοί καλόβουλα.

— Σε περιμέναμ, του είπε ο ένας, ο γεροντότερος, με μακριές άσπρες μουστάκες, που έπεφταν ίσια κάτω και ανακατώνονταν με τα γένια του. Κοντεύν μεσάνυχτα.

— Μην άργησα; ρώτησε ο Αποστόλης. Δεν πρόφθασα να ξεκινήσω νωρίτερα, μπαρμπα-Λάμπρο. Περίμενα τον Δήμο. Μα δε φάνηκε.

— Ο Δημς ξεκίνησε με τς άλλς βάρκς, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Λάμπρος, βαριά προφέροντας το σ και καταπίνοντας κι εκείνος τις συλλαβές του. Έρθ' νρις κι έφυγ με τα πδιγιά μας.

— Έφυγαν μόλις βράδιασε, τάχα πως παν για ψάρια, πρόσθεσε η κόρη του μπαρμπα-Λάμπρου, ρίχνοντας μια φούχτα αλάτι στη χύτρα. Μου είπαν να πας, πως θα τους ανταμώσεις.

Οι ψαράδες είχαν σηκωθεί και φορούσαν τη ζιάκα* και το καλπάκι* τους.

— Παμ! είπε ο γερο-Λάμπρος. Κοίταξ, γναικ, ναν καλή η κακαβιά!

Και όλοι μαζί, αργοί στις κινήσεις τους, με ώμους σκυφτούς, τράβηξαν κατά τη θάλασσα.

Δυο βάρκες, με πλατιές καρένες*, περίμεναν στην ακρογιαλιά.

Μπήκαν μέσα οι ψαράδες και τράβηξαν κατά το πέλαγος.

— Βλεπς τιππ, Αποστόλ; ρώτησε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

Σκυφτός στην πλώρη, ζητώντας με το βλέμμα να τρυπήσει τη μαυρίλα μπροστά του, ο Αποστόλης αποκρίθηκε.

— Τίποτα... Θα πάει χαμένα και τούτη η νύχτα.

— Άλλα ψαράδκ δε βλεπς; ρώτησε ένας από τους άντρες στα κουπιά.

—Κανένα... Μόνος ακούγεται ο Μητρός, εδώ κοντά μας...
μα ούτ' αυτός δε φαίνεται. Σκοτάδι, μαθές...

—Ε, καημέν, κριμς στα μάτια σ, που εχν κι όνομ πως βλεπν
στο σκοτάδι!... κορόιδεψε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

—Σα δεν έχει τίποτα, πώς να δουν κάτι; αποκρίθηκε ήσυχα ο
Αποστόλης. Ο Δεσπότης θα γελάστηκε.

—Αμ δε γελιέτ ο Δεσπότης! έκανε ο μπαρμπα-Λάμπρος. Τρα-
βάτ μπροστά, πδγιά!...

Και σιωπηλά προχώρησε η βάρκα στο σκοτάδι.

Και πέρασε η ώρα.

—Τα τρία μας ψαράδικα... ψιθύρισε ο Αποστόλης.

—Κατά πού; ρώτησε ο κοντινότερος, σηκώνοντας έξω από
το νερό το κουπί του.

—Κατάπρωρα... και τα τρία... Και, κάνοντας χωνί τα χέρια
του, ο Αποστόλης ρώτησε χαμηλόφωνα: Ρε Δήμο... βρήκατε
ψάρι;

Από το σκοτάδι βγήκε μια φωνή, χαμηλή και αυτή.

—Τιππ ακόμ....

Και απ' αλλού, μακρύτερα, άλλη φωνή σηκώθηκε:

—Μην 'σαι συ, ρε Λάμπρο;

—Εγώ ειμ, αποκρίθηκε ο ψαράς. Παμ αντάμ απ' δω κι
εμπρός.

Και πάλι βούτηξαν τα κουπιά στο νερό, αργά, σιωπηλά.

Λίγην ώρα πήγαιναν.

Έξαφνα ο Αποστόλης ρίχθηκε πίσω και σήκωσε το πρώτο
κουπί.

—Τσιμουδιά! μουρμούρισε.

Η διαταγή του πέρασε πίσω σαν αστραπή από στόμα σε

στόμα, και σιωπή τέλεια χύθηκε στα νερά. Με το χέρι χωνί πίσω από το αυτί του, τα διαπεραστικά μάτια του καρφωμένα μπροστά του, ακροάζονταν ο Αποστόλης και κοίταζε. Πέρασαν δευτερόλεπτα γεμάτα αγωνία.

Και ξαφνικά, από τη μαυρίλα μπροστά τους, μια αντρίκια φωνή, κόβοντας το μυστήριο της σιωπής, άφοβα ρώτησε:

— Ποιοι είστε εκεί; Είστε ψαράδες Κουλακιώτες;

Τρεις τέσσερις φωνές μεμιάς αποκρίθηκαν:

— Μεις είμαστε! Καλώς ορίστ!...

Ένας ψίθυρος χαρούμενος έτρεξε στη σκοτεινή επιφάνεια του νερού.

— Κουλακιώτικη προφορά! Δικοί μας είναι!...

Οι ψαράδες τώρα βουτούσαν με ορμή τα κουπιά τους, σίμωναν μια βάρκα που ξεπρόβαλε σαν φάντασμα από το σκοτάδι, και χέρια απλώθηκαν από τις δυο μεριές, πιάστηκαν, σφίχθηκαν. Κάννες γυάλισαν στη θαμπή αστροφεγγιά, και φυσίγγια, σειρές σταυρωτές, ξεχώρισαν στα στήθη. Άλλα τέσσερα ψαράδικα σίμωναν την ξένη βάρκα.

— Καλώς ορίστ!

— Καλώς σας βρήκαμε!

— Σας περμένμ μερς τωρ...

— Μας καντ μαυρ μάτια...

Η αντρίκια φωνή ξανακούστηκε, άφοβη, προστακτική από την ξένη βάρκα.

— Πόσες είστε βάρκες;

— Πεντ ολς μαζί, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Πέντε; Μια λοιπόν να μας οδηγήσει στην παραλία, και οι άλλες τέσσερις να παν στο καϊκι.

— Πού ν τ' καϊκ, Καπτάν μ; ρώτησε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Ως ένα μίλι από δω, ίσια μπροστά σας. Θα ξεφορτώσετε άντρες, όπλα και πολεμοφόδια. Ζητήσετε τον Καπετάνιο του καϊκιού, τον καπετάν Τάσο...

Παραγγελίες χαμηλόφωνες ανταλλάχθηκαν, διατάγματα, εξηγήσεις. Και η ξένη βάρκα, ακολουθώντας από κοντά τον μπαρμπα-Λάμπρο, βγήκε στην ξηρά.

Τρεις άντρες, οπλισμένοι σαν αστακοί, ξεμπαρκάρησαν.

— Κλως μς ηρθ, παλκάρ! είπε πάλι χαρούμενος ο μπαρμπα-Λάμπρος, ξανασφίγγοντας χέρια... Ποιος είν' ο καπτα Νικφόρος¹;

— Εγώ είμαι, είπε ο ένας, ο ψηλότερος, με την άφοβη φωνή που είχε ακουστεί στο σκοτάδι. Κι εδώ, ο καπετάν Κάλας² και ο υπαρχηγός του ο καπετάν Ζήκης³! Θα περιμένουμε δω τις βάρκες;

— Λατ στν κλυβ μ, να ζστθειτ, να φατ, και θαρθν τ'πραμτ σς!...

— Λέω καλύτερα να περιμένουμε δω τους άντρες μας, πρότεινε ο καπετάν Νικηφόρος στους συντρόφους του.

Συμφώνησαν και οι δύο.

Ένας ναύτης του καϊκιού και δυο άλλοι οπλισμένοι άντρες που περίμεναν μες στην ξένη βάρκα ξεφόρτωσαν λίγα τουφέκια και δυο τρεις βαριές κασούλες και ξαναμπήκαν στη βάρκα να πάνε να ξεφορτώσουν το καϊκι.

1. Νικηφόρος: Ανθυποπλοίαρχος Ιωάννης Δεμέστιχας.

2. Κάλας: Υπολοχαγός Πεζικού Κωνσταντίνος Σάρρος.

3. Ζήκης: Επιλοχίας Πεζικού Χρήστος Καραπάνος.

— Φηστ τα τφεκ σς, πρότεινε ένας ψαράς.

— Το ντουφέκι δεν το 'ποχωρίζεται ο Κρητικός, αποκρίθηκε ένας από τους αρματωμένους άντρες, με χαρακτηριστική κρητική προφορά.

— Κλα κανς, είπε ο μπαρμπα-Λάμπρος. Και πγαιντ ββα, μ' σας παρ μρωδιά κανένς Τουρκς τσαούσς...

Ο ναύτης μπήκε στα κουπιά και η βάρκα χάθηκε πάλι στο σκοτάδι.

Στο μεταξύ, οι τρεις καπεταναίοι ζητούσαν πληροφορίες από τον μπαρμπα-Λάμπρο, χαμηλόφωνα, ενώ δυο ψαράδες έσπηναν караούλι μακρύτερα.

— Οδηγούς για τη λίμνη των Γιαννιτσών έχετε; ρώτησε ο καπετάν Κάλας.

— Αμ δν εχμ; έκανε ο μπαρμπα-Λάμπρος, σείοντας το κεφάλι του πλάγια, κατά τον καταφατικό τρόπο των χωρικών της Μακεδονίας. Εχμ δω τον Αποστόλ, κι εχμ και τον Δημ!

— Και αυτός ο μικρός ποιος είναι; ρώτησε ο καπετάν Νικηφόρος με μια κίνηση του χεριού κατά τον Αποστόλη, που τον κοίταζε μαγεμένος.

Μα μεμιάς, ντροπιασμένο, υποχώρησε το αγόρι και χάθηκε στο σκοτάδι.

— Αυτός είν' ο Αποστόλς που σ' λέω.

— Αυτό το παιδί; αναφώνησε ο καπετάν Κάλας.

— Φτο τ' πδι; Δοκίμσ τ και βλεπς, αποκρίθηκε γελώντας ο ψαράς. Είν' ο καλύτερος δγος τουτς τς μριάς του Βρδαρ. Και ξερ' τ' Ρουμλούκ⁴ οπς κανένς!

4. Ρουμλούκι: Ο κάμπος όλος νότια της Λίμνης των Γιαννιτσών, από τη

Και χαμηλόφωνα τον κάλεσε:

— Αποστόλ, ελ δω!

Σίμωσε ο Αποστόλης, ντροπαλά, σκύβοντας το κεφάλι από το βάρος της χαράς και της υπερηφάνειας που θ' αποκρινόταν στα ρωτήματα των καπεταναίων.

— Μη φοβάσαι, του είπε με καλοσύνη ο καπετάν Νικηφόρος, και πες μας: Ξέρεις να μας οδηγήσεις στη Λίμνη των Γιαννιτών;

— Ξέρω, αποκρίθηκε ο Αποστόλης.

— Κι εκεί, στην περιφέρειά της, έχει χωριά ελληνικά;

— Έχει. Μα είναι φοβισμένα· σκοτώσανε πολλούς οι Βούλγαροι. Τώρα ήλθε ο καπετάν Άγρας στον Βάλτο.

— Ήλθε;... Πού; Πότε;

— Είναι κανένα δυο βδομάδες. Μπήκε στον Βάλτο...

— Στη Λίμνη των Γιαννιτών;

— Ναι. Τη λέμε Βάλτο εδώ. Μπήκε ο καπετάν Άγρας και τώρα θα σηκώσουμε κι εμείς κεφάλι!...

— Και σε ποιο μέρος του Βάλτου; Ξέρεις;

— Όχι, δεν ξέρω. Μα τ' άκουσα.

Σήκωσε το κεφάλι του, κοίταξε κατά τον Αξιό.

— Μα πρέπει να φεύγουμε, πρόσθεσε. Έχει δρόμο πολύ, και πρέπει να φθάσουμε στο χωριό πριν ξημερώσει.

— Σε ποιο χωριό;

— Στο Κλειδί. Έχω στείλει μήνυμα. Σας περιμένουν.

Οι πρώτες βάρκες έφθαναν. Άντρες και όπλα ξεφορτώθηκαν.

Σε λιγότερο από μισή ώρα, όλα ήταν φορτωμένα στις πλάτες των αντρών.

Ο μπαρμπα-Λάμπρος πήρε τους τρεις καπεταναίους στην καλύβα του. Κι ενώ βιαστικά και χαρούμενα οι δυο γυναίκες τούς σερβίριζαν ψάρια και σούπα σε γαβάθες, ζέσταιναν εκείνοι χέρια και πόδια στη φωτιά, που αναμμένη στη μέση της καλύβας σκορπούσε τον καπνό ολόγυρα.

Ήταν και οι δυο καπεταναίοι πρωτόβγαλτοι, άπειροι. Ζητούσαν ολοένα πληροφορίες.

— Έννοια σας, Καπεταναίοι μου, είπε γελαστά η κόρη του ψαρά, ξαναγεμίζοντας τις γαβάθες τους. Θα σας τα πει όλα ο καπετάν Μανόλης ο Κατσαρός. Τα φρόντισε όλα ο Δεσπότης.

— Ποιος Δεσπότης; Δεν είδαμε κανένα Δεσπότη, είπε ο καπετάν Κάλας.

Το κορίτσι γέλασε.

— Έτσι τον λεν τα παλικάρια μας τον Αρχηγό, αποκρίθηκε.

Ο μπαρμπα-Λάμπρος έγνεψε με το κεφάλι κατά τον ποταμό κι έκλεισε το ένα μάτι.

— Δεσπότη λεν το Γενκό Προξν, οι πολεμοστάδες, είπε.

— Ποιον; Τον Κορομηλά; ρώτησε ο καπετάν Νικηφόρος.

— Σσσ... μη λες τ' όνομα! ψιθύρισε η κόρη του ψαρά. Ναι, αυτός είναι ο Δεσπότης.

Οι δυο οδηγοί, ο Δήμος και ο Αποστολής, παρόντες σ' όλη αυτή την κουβέντα, τους βίαζαν να φύγουν.

— Έχουμε δρόμο. Πρέπει να φθάσουμε πριν ξημερώσει.

Πήρε ο καθένας τον οπλισμό του, αποχαιρέτησαν τους φιλόξενους ψαράδες και ξεκίνησαν.

Το σώμα ολόκληρο πήγαινε στα σκοτεινά, μια μακρινή σειρά από άντρες οπλισμένους, ο ένας πίσω από τον άλλο. Πρώτος προπορευόταν ο Αποστόλης. Του είχαν δώσει ένα βραχύκαννο* τουφέκι στο χέρι και σιωπηλά, πατώντας χωρίς κρότο, διαλέγοντας με έμφυτη διαίσθηση στο λασπιασμένο κάμπο τα πιο ξερά μονοπάτια, οδηγούσε ο μικρός, χωρίς δισταγμό ούτε αμφιβολία.

Από κοντά ακολουθούσαν, ο ένας πίσω από τον άλλο, οι αρχηγοί και οι άντρες, με το δεύτερο οδηγό προς τη μέση, μην αποπλανηθεί κανένας και χαθεί στο βούρκο και στα νερομαζώματα.

Κανένας δε μιλούσε και κανένας δεν κάπνιζε. Στον έρημο εκείνον κάμπο, κάθε κρότος μεταδιδόταν, κάθε σπίθα πρόδιδε την παρουσία ανθρώπου.

Ο Αποστόλης με γνεψίματα ειδοποιούσε τον ακόλουθό του, αν ήταν να σταθεί ή να πέσει μπρούμυτα ή να γυρίσει πίσω. Και αυτός με τον ίδιο τρόπο μετέδιδε τη διαταγή στον τρίτο, ο τρίτος στον τέταρτο κι έτσι ως το τέλος της γραμμής.

Πήγαιναν τα σώματα των δύο καπεταναίων, καμιά πενηνταριά άντρες όλοι μαζί, σε απόλυτη σιωπή και σκοτάδι.

Δύο ώρες πορεύονταν. Και τότε σταμάτησαν να ξεκουραστούν λίγα λεπτά, και κάθισαν χάμω.

Ο καθένας είχε κρεμασμένο στη ράχη του από ένα σάκο εκστρατείας, όπου φύλαγε τα χρειαζόμενα: τροφές, ρουχισμός κτλ.

Πίσω από τις κάπες τους, μη φανεί φως, ο ένας άναβε το πρόχειρο καμινέτο του κι έψηνε στο μπρικόκι του —ποιος έναν καφέ, ποιος λίγο τσάι να ζεσταθεί—, άλλος κάπνιζε ένα τσιγάρο... Και πάλι σηκώθηκαν και τράβηξαν το δρόμο τους

στο σκοτάδι, με την ίδια παράταξη, ακολουθώντας πάντα τον οδηγό.

Από μακριά κάτι φάνηκε ν' ασπρίζει. Ο Αποστόλης σήκωσε το χέρι και όλη η γραμμή στάθηκε.

Σάλιωσε το δάχτυλό του και το σήκωσε να βεβαιωθεί από πού φυσά ο άνεμος.

Ο καπετάν Νικηφόρος, που βρισκόταν αμέσως πίσω του, έσκυψε στο αυτί του.

— Τι τρέχει; ρώτησε.

— Μπροστά μας τα Καλύβια. Μα δε θα σταθούμε. Έχει Τούρκους, ψιθύρισε ο μικρός.

— Και γιατί ψάχνεις τον άνεμο;

— Μη φέρει τη μυρωδιά μας στο χωριό και μας προδώσουν τα σκυλιά με τα γαβγίσματά τους. Θα περάσουμε δεξιά. Ο άνεμος φυσά πουνέντης*.

Ο Νικηφόρος χαμογέλασε.

— Σε καλό σου! ψιθύρισε. Ξέρεις και τους ανέμους, παλιόπαιδο; Αν βγούμε ζωντανοί από δω, θα σε πάρω στο καράβι μου.

— Είσαι του ναυτικού, Καπετάνιε; ρώτησε μαγεμένος ο Αποστόλης.

Ο Νικηφόρος έγνεψε καταφατικά. Κι εξακολούθησαν το δρόμο τους.

Έξαφνα, μια σκιά ορτσώθηκε μπροστά τους. Αυτόματα πρόβαλε ο καπετάν Νικηφόρος το τουφέκι του.

Μα, γελώντας, το παραμέρισε ο Αποστόλης.

— Είναι δικοί μας, είπε. Είναι οι βάρδιες που φυλάγουν το διάβα μας. Να και ο άλλος.

Δεύτερη σκιά σίμωνε την πρώτη. Βαστούσαν και οι δυο από ένα τουφέκι γκρα* στο χέρι.

— Καλώς ορίσατε, ψιθύρισαν καταχαρούμενοι. Γιατί αργήσατε τόσο; Σας περιμένουμε μέρες τώρα...

— Κι εμείς μέρες αρμενίζαμε απέξω, αποκρίθηκε ο Νικηφόρος. Η μπουνάτσα κόντεψε να μας εξουδετερώσει.

Ανήσυχoi ατένιζαν οι σκοποί κατά το χωριό, όσο μαζεύονταν περίεργοι οι άντρες γύρω τους.

— Έχετε ακόμα δρόμο για να φθάσετε στο Κλειδί, είπε ο πρώτος. Μη χασομεράς, Καπετάνιε.

Με φιλικούς χαιρετισμούς αποχωρίστηκαν και παίρνοντας πάλι τη σειρά του, μπήκε ο καθένας στη γραμμή. Και στα σκοτεινά, σιωπηλά, ξανάρχισε να πορεύεται η ανθρώπινη αλυσίδα.

Άρχιζε ν' ασπρίζει η ανατολή, όταν τέλος έφθασαν στα πρώτα σπίτια του Κλειδιού.

Κι εκεί σκοποί φύλαγαν. Σιωπηλά δόθηκε το σύνθημα πως σώμα ελληνικό πλησιάζει, και βγήκαν δυο τρεις χωρικοί να τους υποδεχθούν και να τους οδηγήσουν.

Ο πρώτος, που φαινόταν αρχηγός τους, ένας γέρος, με λαμπερά μάτια και τρεμάμενα από τη συγκίνηση χείλια, έκανε να φιλήσει τα χέρια του καπετάν Νικηφόρου, που παρουσιαζόταν πρώτος μετά τον Αποστόλη.

— Ο κυρ Θανάσης, μουρμούρισε ο Αποστόλης, συστήνοντάς τον. Σας έχει ετοιμάσει καταυλισμούς...

Σιωπηλά, με νοήματα, χώρισε ο γερο-Θανάσης τους άντρες, και τους παρέδωσε στους άλλους χωρικούς, να τους κρύψουν σε τρία σπίτια ελληνικά και να τους φιλέψουν. Ο ίδιος οδήγησε τους δυο αρχηγούς, Νικηφόρο και Κάλα, μαζί με τον υπαρχη-

γό Ζήκη, με άλλους δυο άντρες, στο δικό του σπίτι, όπου είχε στρώσει το σοφρά — χαμηλό, στρογγυλό τραπέζι των χωρικών της Μακεδονίας.

Ήταν καταχαρούμενος· δονούνταν όλος από ενθουσιασμό.

— Μέρες σας περιμένουμε, τους είπε. Γιατί αργήσατε έτσι;

— Μας έκοψε χέρια και πόδια η μπουνάτσα, αποκρίθηκε ο καπετάν Νικηφόρος. Αν δε σηκωνόταν ο πουνέντες* απόψε, θα γυρίζαμε μπρος πίσω. Μας είχε σωθεί το φαί και το νερό...

Ο γερο-Θανάσης έγενεψε χαμογελώντας κατά το μεγαλόσωμο καπετάν Κάλα, που είχε ακουμπήσει στον τοίχο και είχε μισοκοιμηθεί.

— Ναι, είπε ο Νικηφόρος, όλοι είμαστε κατάκοποι. Μόνο να κοιμηθούμε θέμε...

Ο γερο-Θανάσης χτύπησε τα χέρια, και αμέσως μπήκε μέσα μια γυναίκα μεσόκοπη, ντροπαλή, πρόθυμη.

— Σας στρώσαμε, Καπεταναίοι μου. Η Παναγιά να σας φυλάει. Περάστε στον οντά*!

Όταν βρέθηκε μόνος ο γερο-Θανάσης, άνοιξε μια πόρτα που έβγαινε στην αυλή, κι έμπασε μέσα τον Αποστόλη.

— Πες μου τα τώρα, του είπε.

— Εγώ να σε ρωτήσω, κυρ Θανάση, είπε ο Αποστόλης. Ήλθε ο Γιωβάν;

— Ήλθε, βέβαια. Ήλθε τσακισμένος από την κούραση και το τρεχió. Πού τον βρήκες αυτόν το μικρό; Είναι πολύτιμος!

— Τι μήνυμα σου είπε;

— Μου είπε πως ο Αποστόλης μού μηνά να ετοιμάσω στρωματσάδα. Κατάλαβα. Μα πού το 'ξερες πως θα φτάσουν σήμερα;

— Είδα πως σηκώνεται νοτιάς. Είπα: «Ή σήμερα ή ποτέ!». Και σου τον έστειλα. Του έδωσες να φάει;

— Όχι!... Γιατί; Δε μου ζήτησε φαί.

— Του είπα να σου ζητήσει. Μα είναι φιλότιμος. Και ήταν πεινασμένο το δύστυχο! Τι ώρα ήλθε;

— Κατά το σούρουπο.

— Τι λες! Πρέπει να 'κανε τρεχάτος όλο το δρόμο!

— Μα πού τον βρήκες; Ποιος είναι;

— Είναι βουλγαρόπαιδο. Κάθεται μ' ένα θείο του, σε μια στάση, κάπου στα Καλύβια κοντά.

— Και τον εμπιστεύεσαι;

— Τον γλίτωσα μια μέρα από κάποιον Τούρκο, που ήθελε να τον δείρει, γιατί, λέει, έβοσκε τα πρόβατα του θείου του σε ξένη βοσκή. Τον γλίτωσα και από το θείο του, τον Άγγελ Πείο, ένα κτήνος που τον έστειλε στη βοσκή και ύστερα το αρνήθηκε. Από τότε μου είναι σκυλί αφοσιωμένο. Και τον μεταχειρίζομαι. Αν του πω «Πέσε στο Βαρδάρη να πνιγείς!» θα πέσει στο Βαρδάρη να πνιγεί!

— Καλά. Τώρα πήγαινε να πέσεις και συ να κοιμηθείς... Να, πλάγιασε δω στη βελέντζα*, κοντά στο τζάκι. Γιατί αύριο πάλι θα κάνεις δρόμο πολύ ως το Βάλτο...

— Ευχαριστώ, κυρ Θανάση, προτιμώ το στάβλο, όπου δε θα με ξυπνήσει η κυρά σου με τα συγυρίσματά της, αποκρίθηκε ο Αποστόλης.

— Το κέφι σου!... είπε καλόκαρδα ο γερο-Θανάσης.

Και του άνοιξε την πόρτα της αυλής και βγήκε έξω ο οδηγός.

Διαβάστε τη συνέχεια στο βιβλίο.

Στα μυστικά του Βάλτου

Στις αρχές του 20ού αιώνα, κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, δύο παιδιά, ο Αποστόλης και ο Γιωβάν, ριψοκινδυνεύουν τη ζωή τους για να βοηθήσουν τους Μακεδονομάχους να καταλάβουν τη λίμνη των Γιαννιτσών, τον Βάλτο, που αποτελούσε ένα από τα πιο στρατηγικά σημεία του πολέμου.

Μέσα από τις περιπέτειες των δύο παιδιών, η Πηνελόπη Σ. Δέλια αποκαλύπτει ηρωικές στιγμές μεγάλων ιστορικών φυσιογνωμιών, όπως του Τέλου Άγρα και του καπετάν Νικηφόρου αλλά και άγνωστες πτυχές του Μακεδονικού Αγώνα.

Ένα από τα καλύτερα μυθιστορήματα της Πηνελόπης Σ. Δέλια για την αυτοθυσία, τον ηρωισμό και την αλληλεγγύη μέσα στις σκληρές συνθήκες ενός πολέμου.

Περιλαμβάνεται παράρτημα με το ιστορικό πλαίσιο του Μακεδονικού Αγώνα και γλωσσάρι δύσκολων λέξεων σύμφωνα με τους σκοπούς που θέτει το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

www.minoas.gr

9 786180 200928

ISBN 978-618-02-0092-8

ΚΩΔ. 16618